

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οι συγγραφείς επιθυμούν να ευχαριστήσουν τους ανώνυμους αξιολογητές του κειμένου και τον Δρα Χερμπ Γκίλιλαντ για τα εύστοχα σχόλιά τους σχετικά με το χειρόγραφο, καθώς και τους ειδικούς του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών για την κριτική στο κείμενο του βιβλίου και τα σχόλια που μας έδωσαν. Όλοι αυτοί οι ειδικοί μας δίδαξαν πολλά, και τυχόν λάθη που εξακολουθούν να υφίστανται οφείλονται αποκλειστικά στους συγγραφείς. Επίσης είμαστε υποχρεωμένοι στον Κώστα Αποστολίδη, Πρόεδρο της Raycar A.E., για την οικονομική του υποστήριξη στο έργο.

Οι συγγραφείς θα ήθελαν επίσης να εκφράσουν τις ακόλουθες προσωπικές ευχαριστίες:

Οφείλω πολλά στον αείμνηστο πατέρα μου, Ιωάννη Κοκτζόγλου, που επέζησε από τη σφαγή στο χωριό Αντά κοντά στη Σαμψούντα. Με αφορμή ένα βιβλίο που μου έδειξε και το οποίο αναφερόταν στην παρουσία ενός αμερικανικού αντιτορπιλικού την περίοδο εκείνη στο λιμάνι της Σαμψούντας αποφάσισα μετά από πολλά χρόνια να ψάξω για περισσότερο έγγραφο υλικό. Αυτό το βιβλίο δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς τη βοήθεια και την υποστήριξη πολλών άλλων. Είμαι ευγνώμων στον αείμνηστο καθηγητή Χάρη Ψωμιάδη του City University της Νέας Υόρκης, ο οποίος με παρέπεμψε στο Εθνικά Αρχεία των ΗΠΑ, όπου εντόπισα τα ημερολόγια πολέμου που παρατίθενται στο παρόν βιβλίο. Πολλές ευχαριστίες

και στον ιστορικό Δρα Θεοδόση Κυριακίδη του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για την πολύτιμη συμβολή του. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου, Βενετία, που με συνόδευσε δύο φορές στην Ουάσινγκτον και με βοήθησε με τη φωτογράφιση και αργότερα με τη δακτυλογράφηση των ημερολογίων.

—Σάββας Κοκτζόγλου

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια της Αγγλικής φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Νέας Ορλεάνης, Τόρια Ντανιέλ Σμιθ, με βοήθησε πολύ να φέρω αυτό το χειρόγραφο πιο κοντά στη δημοσίευση. Ευχαριστώ επίσης τον Κρις Ρόμπινσον που έφτιαξε τους χάρτες γι' αυτό και ένα άλλο βιβλίο μου.

Ανατρέχοντας ακόμη πιο πίσω, θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμησή μου για τη βοήθεια που μου έδωσε προσωπικά η αείμνηστη Μάρτζορι Χουσέπιαν Ντόμπκιν ενθαρρύνοντάς με κατά την έρευνά μου στα αρχεία του Ναυτικού αλλά και με το παράδειγμά της. Η έρευνα που έκανε στα αναρίθμητα ναυτικά έγγραφα σχετικά με τον αμερικανικό στολίσκο που στάλθηκε στα τουρκικά ύδατα αμέσως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αποτέλεσε τη βάση για την πρωτοποριακή της μελέτη σχετικά με τη μεγάλη πυρκαγιά στη Σμύρνη, «The Smyrna Affair»

—Ρόμπερτ Σενκ

Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Η Τουρκία δεν στάθηκε ποτέ απέναντι στην ιστορία της. Σύμφωνα με την προβληματική οθωμανική απογραφή του 1914, οι μη μουσουλμανικοί πληθυσμοί, Έλληνες, Αρμένιοι, Ασσύριοι, Εβραίοι, που κατοικούσαν στα εδάφη της σημερινής Τουρκίας ανέρχονταν τουλάχιστον στο 20% του συνολικού πληθυσμού. Μετά το 1922, και προτού εφαρμοσθεί η συμφωνία περί ανταλλαγής, είχαν μειωθεί στο 2,5%.

Η τουρκική στάση δεν είναι τυχαία. Οφείλεται στον τρόπο που αντιμετωπίστηκε από τη διεθνή κοινότητα η υπό τραγικές συνθήκες εκκαθάριση όλων των μη μουσουλμανικών πληθυσμών που κατοικούσαν στα εδάφη της σημερινής Τουρκίας μεταξύ 1914-1922. Η ουδέποτε εφαρμοσθείσα Συνθήκη των Σεβρών του 1920 ζητούσε να παραδοθούν στους Συμμάχους τα πρόσωπα που ήσαν υπεύθυνα για τις σφαγές που έγιναν κατά τη διάρκεια του πολέμου σε εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αντιθέτως, η Συνθήκη της Λωζάννης αδιαφόρησε πλήρως για το συγκεκριμένο θέμα. Γιατί δεν έγινε τίποτα στη Λωζάννη; Διότι επικράτησε η αγγλοσαξωνική αντίληψη: «αυτή είναι η Τουρκία...»

Η εκκωφαντική αυτή σιωπή απετέλεσε επιβράβευση των νεοτουρκικών πολιτικών για εκκαθαρίσεις και σφαγές Αρμενίων, Ελλήνων και Ασσυρίων στα οθωμανικά εδάφη κατά την περίοδο 1909-1918 και μετέπειτα. Όλα αυτά δίνουν τη δυνατότητα σήμερα σε τουρκικές εφημερίδες (όπως την στενά συνδεδεμένη με τον Ερντογάν, *Yeni Akit*) να γράφουν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ: “Πείτε στους απίστους ότι ο στρατός του Μωάμεθ επιστρέφει”.

Πότε συμβαίνουν όλα αυτά; Όταν το κίνημα «Black lives matter» απαιτεί την επανεξέταση όλης της πρόσφατης ιστορίας της Δύσεως μέσα από το πρίσμα του εμπορίου σκλάβων και της αποικιοκρατίας. Όταν ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος των ΗΠΑ μας λέει ότι η μελέτη γενοκτονιών «συνιστά ισχυρή υπενθύμιση προς κάθε γενιά της συνεχιζόμενης υποχρεώσεώς μας να μην ξεχνάμε ποτέ».

Τί σημασία έχουν όλα αυτά για το σήμερα; Τί μας ενδιαφέρουν γεγονότα που συνέβησαν πριν από 100 περίπου χρόνια; Είναι απλώς ένα ιστορικό καθήκον; Ένα μνημόσυνο προς τους νεκρούς; Μία διόρθωση ημερησίων; Η απάντηση είναι απλή: ζητάμε την αναγνώριση για να μην το δούμε να επαναλαμβάνεται· για να επανέρχεται ως υποχρέωση στις επόμενες γενεές να μην ξεχνάμε ποτέ για να μην τα ξαναζήσουμε.

Το θέμα της χαμένης τουρκικής μνήμης δεν είναι κάτι δευτερεύον για να το προσπεράσουμε. Εάν η Τουρκία είχε σταθεί απέναντι στα ιστορικά της εγκλήματα πριν από έναν αιώνα, δεν θα είχε εμπλακεί στον πρόσφατο πόλεμο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Είναι αδιανόητο για πολλοστή φορά μετά το 1890 (όταν σημειώθηκε το πρώτο πογκρόμ) οι Αρμένιοι να βρίσκουν απέναντί τους την Τουρκία ως τον προαιώνιο σφαγέα τους. Ούτε ο Ερντογάν θα κατέθετε σχέδια για εθνοκάθαρση μίας ζώνης 30 χιλιομέτρων καθ' όλο το μήκος των τουρκο-συριακών συνόρων προκειμένου, δήθεν, να εγκαταστήσει πρόσφυγες. Ούτε θα είχαμε την εισβολή στην Κύπρο ή τα Σεπτεμβριανά στην Κωνσταντινούπολη το 1955 κατά της ελληνικής μειονότητας. Ο μέσος Τούρκος έχει απόλυτη άγνοια για την σχεδόν εξαφάνιση των Ελλήνων από τα εδάφη της σημερινής Τουρκίας.

Το έργο των Ρόμπερτ Σενκ και Σαμ Κοκτζόγλου, το οποίο αποτελεί μία πρωτότυπη δημοσίευση ανέκδοτων ντοκουμέντων, συμβάλλει στην αναγνώριση της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Ως εκ τούτου καλεί την Τουρκία αλλά και τις υπόλοιπες χώρες της διεθνούς κοινότητας να σταθούν ενώπιον της ιστορίας τους.

Άγγελος Συρίγος
Υφυπουργός Παιδείας & Θρησκευμάτων,
Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

του Τζέιμς Σταυρίδη, Ναυάρχου εν αποστρατεία του Πολεμικού Ναυτικού των ΗΠΑ, πρώην Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη

Τι κάνεις όταν είσαι κυβερνήτης ενός μικρού αλλά ισχυρού πλοίου του Πολεμικού Ναυτικού, ενός αντιτορπιλικού αγκυροβολημένου αρκετές εβδομάδες σε κάποιο λιμάνι μιας ξένης χώρας, και βλέπεις και ακούς ότι συμβαίνουν φοβερά πράγματα, όπως βασανιστήρια, σφαγές, βιασμοί, και εκτοπισμοί, σε μια μειονοτική ομάδα στη χώρα αυτή; Ακόμη περισσότερο, ότι οι ωμότητες αυτές απειλούν τώρα χιλιάδες τρομοκρατημένους ανθρώπους που ζουν στους δρόμους του λιμανιού το οποίο επισκέπτεσαι κάθε μέρα. Από το αγκυροβόλιό σου βλέπεις τα γεγονότα να διαδραματίζονται μπροστά στα μάτια σου.

Μολονότι έχεις εκφράσει την ανησυχία σου στους τοπικούς αξιωματούχους, και μάλιστα έχεις διαμαρτυρηθεί έντονα για όσα πρόκειται να συμβούν, αυτοί σε αγνοούν σχεδόν παντελώς. Την ίδια στιγμή ο ανώτερός σου, ο ναύαρχος στην πρωτεύουσα, φαίνεται είτε να έχει άλλα πράγματα στο μυαλό του, είτε να ενδιαφέρεται σίγουρα λιγότερο από εσένα για τα γεγονότα που περιγράφεις με κάθε λεπτομέρεια στα μηνύματά σου προς αυτόν.

Βέβαια, από την αρχή της αποστολής του πλοίου σου σε αυτό το λιμάνι είχες πάρει οδηγίες να τηρήσεις ουδέτερη στάση μεταξύ των αντίπαλων εμπλεκόμενων ομάδων.

Αλλά δεν πρέπει να κάνεις κάτι; Σε τελική ανάλυση εκπροσωπείς την *Αμερική!* Και πρόκειται ουσιαστικά για *αργές δολοφονίες* ανδρών και μετά για απάνθρωπους εκτοπισμούς γυναικών και παιδιών που επίσης θα καταλήξουν αργά ή γρήγορα στον θάνατο πολλών εξ αυτών.

Τι θα μπορούσες να κάνεις; Να ρίξεις προειδοποιητικές βολές με τα μεγάλα σου πυροβόλα; Να τα βάλεις κι άλλο με τους τοπικούς αξιωματούχους; Να εναντιωθείς ακόμη πιο έντονα στον ναύαρχο; Να στείλεις τους ναύτες σου στη στεριά για να σώσουν τα γυναικόπαιδα που κλαίνε και που τα έχουν συγκεντρώσει οι Τούρκοι ακόμη και τώρα μπροστά στη λέμβο του πλοίου σου;

Ή, αντίθετα, να κουνήσεις απλώς το κεφάλι, να αναφέρεις με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όσα είδες και έμαθες και να συνεχίσεις να παρακολουθείς (και να ακούς) παθητικά;

Το λιμάνι της Σαμψούντας

Τέτοιες ήταν οι προκλήσεις που είχαν να αντιμετωπίσουν οι αξιωματικοί των αμερικανικών αντιτορπιλικών, κάποια από τα οποία ήταν μονίμως αγκυροβολημένα στη Μαύρη Θάλασσα λίγο έξω από το λιμάνι της Σαμψούντας στην Τουρκία από την άνοιξη του 1921 μέχρι και την καταστροφική πυρκαγιά της Σμύρνης, τον Σεπτέμβριο του 1922.

Οι δύο συγγραφείς που ανακάλυψαν στα Εθνικά Αρχεία των ΗΠΑ τα «ημερολόγια πολέμου του Πολεμικού Ναυτικού» αυτής της συλλογής είχαν κυρίως την πρόθεση να δείξουν ακριβώς τι συνέβαινε με τους Έλληνες στην περιοχή του Πόντου, στην Τουρκία, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Έτσι το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα μοναδικό και μέχρι τώρα ανέκδοτο αρχείο από αντικειμενικές πηγές όλων των θηριωδιών που διαπράττονταν τότε στην Τουρκία εις βάρος ανδρών και γυναικών ελληνικής καταγωγής – την πυρπόληση εκατοντάδων ελληνικών χωριών, τη δολοφονία πολλών κατοίκων, ορισμένους από τους οποίους τους έκαψαν ζωντανούς, την εκτόπιση Ελλήνων ανδρών σε στρατόπεδα σκληρής καταναγκαστικής εργασίας με ελάχιστο φαγητό και χωρίς προστασία από τις καιρικές συνθήκες, μέχρι του σημείου ο θάνατος να είναι πρακτικά αναπόφευκτος. Επίσης τον εξαναγκασμό δεκάδων χιλιάδων γυναικών, παιδιών και ηλικιωμένων σε τρομερές πορείες θανάτου, τους βιασμούς, δολοφονίες και απαγωγές νέων Ελληνίδων, καθώς και τις επανειλημμένες ληστείες όλων αυτών των ανθρώπων καθ' όλο το μήκος της πορείας. Όλων αυτών, όπως και μερικών ενεργειών αντιποίνων από Έλληνες αντάρτες. Ήταν μια τρομερά δύσκολη περίοδος για την Εγγύς Ανατολή και χωρίς αμφιβολία και οι Αρμένιοι υπέφεραν φοβερά. Παντού συνέβαιναν βιαιότητες.

Αλλά αυτό το βιβλίο είναι κάτι περισσότερο, είναι ένα αρχείο αναζητήσεων, εκθέσεων, προτάσεων και άλλων ενεργειών, μέσω των οποίων οι πρώτοι Αμερικανοί αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού αντιμετώπισαν σχεδόν άμεσα (σε σχέση με τα γεγονότα που αναφέρθηκαν παραπάνω) το φρικτό φαινόμενο του 20^{ου} αιώνα, που έχει γίνει γνωστό ως εθνοκάθαρση. Μια τέτοια εντελώς πρωτόγνωρη κατάσταση καλούνταν να αντιμετωπίσουν γενικά αυτοί οι αξιωματικοί, και τα ημερολόγια πολέμου καταγράφουν τις ενέργειες στις οποίες προέβησαν.

Τα σημερινά στελέχη του Πολεμικού Ναυτικού όλων των βαθμίδων θα μπορούσαν πραγματικά να επωφεληθούν από τη μελέτη των τόσο πρωτοφανών καταστάσεων που αντιμετώπισαν οι συγκεκριμένοι αξιωματικοί, καθώς και των ποικίλων αντιδράσεών τους βάσει

των περιορισμένων επιλογών που είχαν. Μια τέτοια μελέτη θα ήταν πολύτιμη, ακόμη και αν φαίνεται, και ελπίζουμε να είναι, απίθανο οι σημερινοί άνδρες και γυναίκες του Ναυτικού να τεθούν ξανά αντιμέτωποι με κάτι παρόμοιο.

Κάποιοι άλλοι αναγνώστες μπορεί να βρουν ενδιαφέροντα τον προβληματισμό που προκύπτει από το σύνολο των προκείμενων συνθηκών, όπως τις γραπτές οδηγίες, τον εσωτερικό κανονισμό του Πολεμικού Ναυτικού, την περιγραφή και εξέταση όλων των σχετικών περιστατικών, τη βαρύτητα των διαφόρων απόψεων, την εξέταση όλων των επιλογών, και πρωτίστως την ατομική συνείδηση. Η τελευταία περιλαμβάνει την ευρύτερη ευθύνη ενός αξιωματικού τόσο προς στους συνανθρώπους του όσο και προς τη χώρα του ανεξάρτητα από την επίπτωση στην επαγγελματική του σταδιοδρομία.

Τα ημερολόγια αυτά αποτελούν μια σύντομη επισκόπηση των γεγονότων που συνέβησαν σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο και κατέληξαν στον θάνατο δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων και τη γέννηση ενός νέου έθνους στην Τουρκία με ένα τρομερό κόστος που ποτέ ουσιαστικά δεν εκτιμήθηκε ή αναγνωρίστηκε πλήρως. Αυτό το γεγονός, μαζί με τα περιστατικά τα οποία είδαν και ανέφεραν κάποιοι Αμερικανοί κυβερνήτες, για τα οποία έκαναν παρεμβάσεις και με κάποιο τρόπο πήραν θέση ως προς όλα αυτά, ίσως παίζοντας αποτρεπτικό ρόλο, να βοήθησαν να σωθούν αρκετές χιλιάδες ζωές, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Θα μπορούσαν άραγε να είχαν κάνει περισσότερα; Μήπως θα έπρεπε να έχουν πάρει πιο τολμηρές και ανεξάρτητες αποφάσεις πέρα από όσα έπραξαν; Η ιστορία θα τους κρίνει, και σε αυτό θα συμβάλει αυτό το βιβλίο με το πρωτογενές υλικό. Πρόκειται για ένα συναρπαστικό και αποτρόπαιο αφήγημα που βοηθά να φωτιστεί όχι μόνο το παρελθόν, αλλά και οι δύσκολες επιλογές που αντιμετωπίζουμε καθώς προχωράμε στον ταραχώδη 21^ο αιώνα.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στα μέσα του 1921 στη βορειοανατολική παραθαλάσσια περιοχή της Τουρκίας, γνωστή επί αιώνες ως «Πόντος», οι Τούρκοι εθνικιστές, οι οποίοι ήλεγχαν τότε τις περισσότερες περιοχές της Ανατολίας, άρχισαν τους μαζικούς εκτοπισμούς πληθυσμών προς την ενδοχώρα. Πολλές δεκάδες χιλιάδες Έλληνες και άλλοι Χριστιανοί οδηγήθηκαν νότια, κατ' επίφαση λόγω του φόβου των Τούρκων Εθνικιστών ότι αυτός ο πληθυσμός, δηλαδή οι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι πρόγονοι των οποίων είχαν ζήσει σε αυτή την περιοχή επί σχεδόν τρεις χιλιετίες και ένα μέρος των οποίων αυτή την περίοδο ήταν αντάρτες στα βουνά, θα υποστήριζε την απόβαση του Ελληνικού Στρατού σε αυτά τα παράλια. Φημολογούνταν ότι μια τέτοια απόβαση θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση ενός «δεύτερου πολεμικού μετώπου» για να βοηθήσει την Ελλάδα στην εκστρατεία της εναντίον του αντίπαλου Εθνικιστικού Τουρκικού Στρατού στον πόλεμο που εξελισσόταν λίγες εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά, στη δυτική Ανατολία (γνωστή επίσης και ως Μικρά Ασία).

Αλλά αυτή η αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών επιβλήθηκε κάτω από άθλιες συνθήκες. Γυναίκες, παιδιά και ηλικιωμένοι ελληνικής καταγωγής οδηγούνταν εκατοντάδες χιλιόμετρα προς τον Νότο, μέχρι και τις ερήμους της Συρίας, από τις τουρκικές εθνικιστικές δυνάμεις, χωρίς τροφή, εκτός από ό,τι μπορούσαν να πάρουν μαζί τους ή να αγοράσουν, και κάποιες φορές χωρίς νερό ακόμη και

όταν διέσχιζαν ρυάκια. Επιπλέον, οι εκτοπισθέντες συχνά έπεφταν θύματα ληστείας και μερικές φορές δολοφονούνταν εν ψυχρώ, ενώ πολλές νεαρές γυναίκες έπεφταν θύματα είτε βιασμού είτε απαγωγής και μεταφέρονταν σε σπίτια Τούρκων ως παλλακίδες ή σκλάβες. Πέρα από όλα αυτά, εξαιτίας και μόνο αυτών των τρομερών συνθηκών οι εκτοπισμοί αυτοί κατέστησαν για πολλούς πορείες θανάτου.

Παράλληλα συνέβαιναν και άλλα πράγματα, εξίσου φρικτά. Οι περισσότεροι ντόπιοι Έλληνες άνδρες οδηγούνταν στα «Τάγματα Εργασίας», στα οποία οι συνθήκες ήταν τόσο σκληρές, ώστε λίγοι από αυτούς κατάφεραν να επιστρέψουν. Πολλοί ηγέτες της ελληνικής κοινότητας σε όλη την έκταση του Πόντου συνελήφθησαν και απαχρονίστηκαν δημόσια μετά από δίκες στις οποίες δεν τους παρέχόταν το δικαίωμα υπεράσπισης. Σφαγές πραγματοποιήθηκαν ακόμη και κοντά στο λιμάνι της Σαμψούντας του Πόντου, όπου οι μισοί από τους 3.000 Έλληνες τους οποίους είχαν συγκεντρώσει εκεί για να τους οδηγήσουν στα Τάγματα Εργασίας δολοφονήθηκαν αμέσως από τους Τούρκους.

Οι εκτοπισμοί ή οι πορείες θανάτου στην ενδοχώρα, τα Τάγματα Εργασίας, η εκτέλεση των Ποντίων ηγετών και οι πολλαπλές δολοφονίες φάνηκαν ως σκόπιμη επανάληψη των συγκεκριμένων ενεργειών στις οποίες είχαν προβεί οι τουρκικές αρχές εναντίον των Αρμενίων κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Στα τέλη του 1921 και στις αρχές του 1922 το προσωπικό της αμερικανικής οργάνωσης «Περίθαλψη Προσφύγων της Εγγύς Ανατολής» (NER) που δραστηριοποιούνταν στη μακρινή ενδοχώρα έγινε μάρτυρας των πολλών χιλιάδων θανάτων και των τρομερών δεινών που υπέστησαν οι επιζήσαντες Έλληνες εκτοπισμένοι του Πόντου μετά από εβδομάδες ή και μήνες στον δρόμο. Έγιναν όμως αντιληπτές και οι απαρχές αυτών των εκτοπισμών στον Πόντο, όπως και άλλα σχετικά γεγονότα κοντά στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας.

Στην πραγματικότητα, τα πολεμικά πλοία των Ηνωμένων Πολιτειών βρίσκονταν συνεχώς στο λιμάνι της Σαμψούντας περισσότερα από δύο χρόνια, από τον Μάιο του 1921. Έτσι, οι εκεί Αμερικανοί αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού έβλεπαν συχνά καπνούς από

Χάρτης της περιοχής του Πόντου

Η ελπίδα για μια «Δημοκρατία του Πόντου»

Εξαιτίας των δεινών που υπέφεραν κατά τη διάρκεια του Μεγάλου Πολέμου, ορισμένοι Αρμένιοι ονειρεύονταν μια νέα πατρίδα με τη βοήθεια της «Αμερικανικής Εντολής» για τη δημιουργία αρμενικού κράτους (βασισμένοι στα επιχειρήματα των Αμερικανών υποστηρικτών τους που συχνά εξέφραζαν αυτή την ελπίδα, Shenk, ABSE, 31-33). Ομοίως, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ορισμένοι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - ιδίως όσοι προέρχονταν από τη Διασπορά του Ποντιακού Ελληνισμού, δηλαδή πρώην κάτοικοι του

Πόντου που τώρα ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη ή την Ευρώπη - άρχισαν μια εκστρατεία για μια «Δημοκρατία του Πόντου» που θα μπορούσε να αναβιώσει μια μικρή αυτοδιοικούμενη χριστιανική αυτοκρατορία, όπως αυτή που υπήρξε κάποτε στα τέλη του Μεσαίωνα.

Οποιοσδήποτε μπορεί να εντοπίσει εύκολα στο διαδίκτυο το υπόμνημα που υπέγραψε ο Ελληνορθόδοξος Αρχιεπίσκοπος της Τραπεζούντας Χρύσανθος Φιλιππίδης, επικεφαλής της «Αντιπροσωπείας του Πόντου», το οποίο υποβλήθηκε στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι, στις 10 Μαρτίου 1920¹¹. Το έγγραφο αυτό πρότεινε ένα ανεξάρτητο έθνος στην περιοχή του Πόντου ή διαφορετικά τουλάχιστον μια επιτυχημένη «αυτόνομη περιοχή», όπως λέγεται ότι ήταν κάποτε ο Λίβανος. Το υπόμνημα εκείνο απευθυνόταν επισήμως στον Λόυντ Τζωρτζ, πρωθυπουργό της Βρετανίας, όμως σύμφωνα με πληροφορίες ο Χρύσανθος συζήτησε επίσης το ζήτημα με τον Αμερικανό Πρόεδρο Γούντροου Ουίλσον.

Αυτή η ιδέα δεν είχε μεγάλη απήχηση. Για την ακρίβεια, στα ημερολόγια πολέμου ενός Αμερικανού κυβερνήτη διαβάζουμε πως αναφέρει ότι οι Έλληνες του Πόντου χαιρόνταν ανοικτά μαθαίνοντας τις επιτυχίες του Ελληνικού Στρατού στον πόλεμο εναντίον των Τούρκων Εθνικιστών βαθιά στην ενδοχώρα. Ωστόσο, στα ημερολόγια του 1921-1922 δεν γίνεται καμία αναφορά σε γενική υποστήριξη μιας Ελληνικής Δημοκρατίας από τους Έλληνες. Ακούμε μόνο για γενικές αναφορές για το ζήτημα αυτό σε περιστασιακές κατηγορίες Τούρκων Εθνικιστών.

Επιστράτευση στην περιοχή του Πόντου: Τα Τάγματα Εργασίας

Ένα μέρος των ανδρών του Πόντου είχε ήδη επιστρατευθεί από τους Εθνικιστές μέχρι τα τέλη της άνοιξης του 1921. Οι Τούρκοι επιστρατεύθηκαν στον νέο Εθνικιστικό Στρατό, ενώ οι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στέλνονταν στα περιβόητα «Τάγματα

11. Βλέπε URL: <https://archive.org/details/pontusquestionme00pontiala>.